

IFJÚSÁGI SIKERMODELLEK

Hogyan képzei el jövőjét, életpályáját a középiskolát végzett fiatalság — az ifjúságszociológia izgalmas kérdései közé tartozik. A problémával azonban kevés tanulmány foglalkozik. A kutatási módszerek elég kezdetlegesek, és nem kevesebbről van szó, mint arról, hogy összegyűjtött tényanyag alapján kell megállapítani tizenévesek elképzelését saját jövőjükről, hogy milyenek is akarnak lenni, mit szeretnének elérni. A tudatban élő eszmei képet kell leírni, eszményképüket megfogalmazni.

A mélylélektan bebizonyította, hogy a gyermek- és a kamaszkori élmények, tapasztalatok egész életre bevésődnek az idegrendszerbe. A fiatal eszmélése a felnőttkor elindítója. Az elmúlt két évtizedben a tizenévesek az érdeklődés homlokterébe kerültek. Eszményeik, magatartásuk a bonyolult világjelenségek között is sok kényes vonatkozást tartalmaz.

A fiatal, akárcsak a felnőtt, körülményrendszerben él, meghatározott társadalmi viszonyok között, az iskolai és családi környezet szervezett befolyást gyakorol tudatára, érzelmi világára; véleményét és elképzelését formálja az ifjúsági szervezett és a különböző kisközösségek. Ezek mellett nagyon fontos szerepe van az egyéni adottságoknak, hajlamoknak, egyéni tapasztalatnak és a műveltségnek. A tizenévesek életeszmenyeit nem lehet kiforrottnak tekinteni, az iskolai években csak „eszmei kép“ alakul ki, úgyszólván élettapasztalatok és válaszutak nélkül. Akárhogy nézzük is, a fiatalok az iskola padjaiban nem kerülnek alternatívák elé, legfeljebb maguknak alkotnak ilyeneket. Az erre adott felelet sem lehet más, mint mesterségesen előállított laboratóriumi válasz. Ezért különös jelentősége van az élménynek, műveltségnek, tájékozódásnak. Ezek alapjait az iskolában kell „megszerezni“. Nincs eredményesebb módja az iskolai nevelés összegezésének, mint az életeszmenyek „szociológiai értéktáblázatának“ elkészítése, mert ismeretek számonkérése nélkül mutatja a nevelési eredményt.

Módszer és megközelítés

A tudat kutatás módszertana még eléggé kidolgozatlan. Mégsem mondhatjuk, hogy teljesen a spekulatív gondolkodásra vagyunk utalva; a jól bevált kérdőívek, interjúk olyan tényanyaghoz juttatnak, amely lehetővé teszi a tudatban rögződött eszmék számbavételét.

Kutatásomat a sepsiszentgyörgyi és a kovásznai középiskola végzős — XII. osztályt végzett — tanulói körében folytattam. Összesen 125 reprezentatív minta szolgált alapul a jelen tanulmány elkészítéséhez. Arra törekedtem, hogy több oldalról közelítsem meg a vizsgált jelenséget. Fontosnak tartottam, hogy a válaszok ellenőrzése is birtokomban legyen. Ezzel lehetővé vált a „nyersanyag“ realisabb értékelése. A megkérdezetteknek választaniuk kellett az általam leírt hat életpálya és embertípus közül egyet, amellyel nemcsak rokonszenvezik, hanem követésre mélt-

tónak is tartja. Ezzel párhuzamosan két kérdőívet töltöttek ki. Olyan kérdéseket fogalmaztam, amelyek nem ismereteket kértek, hanem állásfoglalásra, véleményalkotásra készítettek a válaszadókat. Nyilatkoztak korunk társadalmáról és emberéről. A nemzedékek közötti különbségek és ellentétek reális rajzának elkészítésekor arra törekedtem, hogy a fiúk mellett az apák életeszményeiről is átfogó képet kapjak. Ebben nagy segítségemre volt a kisvárosi környezet ismerete. A kikristályosodottnak tekinthető metódusok felhasználása mellett a legnagyobb segítséget mégis a pedagógiai gyakorlat, a tanulók közötti állandó jelenlét adta. A tanulók több mint felét tanfőttem, alkalmam volt megismerni őket.

A kísérletemből levont következtetéseket nem szeretném egyetemes érvényűnek kimondani. Kisvárosi fiatalok sikermodelljének, életeszményének feltárására törekedtem; vizsgálataimból teljesen kimaradt az iparilag fejlett város, a modern életforma személyiséget és jellemet formáló olvasztótégelye. A székely kisvárosban még elevenen él a hagyományos társadalmi környezet és életvitel. A „modern“ életeszmények csak beszüremlenek, nem gyökeresednek meg az életmódban. Ezért a divat is veszélyesebb; hasonló az olyan ruhához, amelynek viselője nem tudja pontosan, mit visel, csak sejti. A vidék és a nagyváros között mégis van „egyidejűség“: a közös történelmi és társadalmi „élettér“, azonos életkor, a közös információs források ugyanazokat az eszméket sugallják. A különbség az életpasztorátokban és a környezet különbözőségeiben van.

Sikermodellek

A megrajzolt hat portré mindegyike tartalmazott rokonszenvet és ellenszenvet kiváltó tulajdonságokat is. Nem volt közöttük „tisztá ember“ vagy abszolút bűnös. Ez nehezítette az ítéletalkotást, de ugyanakkor fokozottabb figyelemre készítetett és elvonatkoztatásra az esetlegestől. (Az életet habzsoló bohémnél a közvetlenség például esetleges tulajdonság, nem a típus jellemzője.)

A modelleket vázlatosan ismertetem:

I. Életeszménye az anyagi jólét, sok pénz. Ezért lemond a tudományos kutatásról. Racionalista és egoista. Nem szereti a romantikát. A közélettől visszavonul.

II. Kiváló képességű ember. Lehetett volna tervező, kutató, de a békés családi életet választotta, felesége és gyermekei mellett. Művelt, mindenről tud, ami a világban történik, becsületes, mindenki tiszteli.

III. Hírnévre, pénzre, karrierre törekszik. A csillogó státusért mindent elkövet. Gyakran változtatja véleményét. Mindig felettesei szájaíze szerint beszél. Eszközember.

IV. Vezető beosztású. A hatalommal gyakran visszaél. Szereti, ha hajbókolnak előtte; aki nem hajtja meg derekát, elveszett.

V. Az örök hedonista. Élete célja a szórakozás, a tovatűnő szerelmek. Habzsolja az életet, kedveli a megbotránkoztatást, a „jól nevelteket“ pukkasztó tréfákat. Elveti a társadalmi együttélés szokásait.

VI. Kritikus ember. Állandóan tanul. Vállalja a bukást is. Véleménye, felfogása mellett következetesen kitart. Többször „lebukott“, de mindig újrakezdi. Könnyen lemond pénzről, jólétről, kényelemeiről. Mindennél fontosabb számára az eszme, amit képvisel.

A tanulók válaszát táblázatba foglalva közlöm.

A SZÜLŐK FOGLALKOZÁSA

ÉLET- MODELL	Mun- kás	Paraszt	Peda- gógus	Orvos	Mér- nök	Más ér- telmiségi	Szövet- kezeti kispá- ros	Tiszt- viselő és tech- nikus	Összesen
I	4	3	—	1	—	1	2	1	12
II	41	22	3	1	—	3	7	16	93
III	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IV	—	—	—	—	—	—	1	—	1
V	4	—	1	—	—	—	—	2	7
VI	7	4	—	—	—	—	—	1	12
Össze- sen	56	29	4	2	—	4	10	20	125

A nyugodt, biztos életet a megkérdezett 125 tanuló közül 93 választotta. A racionalista-egoista életideállal mindössze tizenketten rokonszenveznek. Egyáltalán nem kapott „szavazatot“ az eszközember (III). Nem népszerű a hedonista, a bohém élet sem. Figyelemre méltó, hogy a kutató-kereső, mindig jobbra törő, kritikus gondolkodású emberideál a nyugodt, családi élet mögé szorult. Az adatok megbízhatóságát tanúsítják a *Mi az életálmod?* kérdésre kapott válaszok is. A többség — összhangban az életmodelleket tartalmazó felmérési ívvel — a nyugodt, biztos, boldog családi életet tartja elérendő célnak. Kevesen igénylik a társadalmi tekintélyt, karriert, az önmegtartóztatással és megpróbáltatásokkal járó életet. Az élvezetek mértéktelen habzsolása sem népszerű.

A többség *státus-jelképe nyugodt, jó megélhetést biztosító, csendes családi élet.* Meglepő, hogy a fiatalok milyen könnyen lemondanak a divatos eszmékről, az idősebb nemzedéket bosszantó viselkedésről. Ez számukra csak pillanatokra, a fiatal évek időtartamára jelentős; hosszú távra értéktelen. Végigtekintve az értéktáblázaton, önkéntelenül is felvetődik a kérdés, hogy a fiatalok nem valami kispolgári életideált akarnak-e követni? Nem nyárspolgáriasság-e a csendes, nyugodt életvitel szembetűnő igénylése? A kispolgár mindenütt a világon a takaros lakást, nyugalmat, jó ruhát, kosztot tartja eszményinek. A megkérdezettek válaszában is érződik, hogy valami ilyent is elképzelnek — pontosabban szólva ezt is akarják. Ennek ellenére a fiatalokat nem nevezhetjük az így jellemzett életeszmény rabjainak. Mert mi is a kispolgáriság? Szociológiánk alig fordít figyelmet tudományos elemzésére. A szocializmusban is megtaláljuk maradványait és újratermelésének lehetőségeit. A növekvő életszínvonal, a jó megélhetési viszonyok az emberek jelentős csoportjánál kialakítják a „rázós talajról“ elmenekülő magatartást: „Kockáztasson más, én jól érzem magam a terített asztal mellett és kártyapartnereim között.“ Fiataljaink azonban — véleményem szerint — nem ezt az életet tartják eszményképüknek. Nem a lagymatag kényelmet keresik, hanem a biztonságos megélhetést, olyan vár építését, amelyben megőrizhetik emberségüket, humanizmusukat, mert — tapasztalataim alapján mondom — egy percig sem gondolnak arra, hogy lemondjanak a társadalom tökéletesítéséről, eszméik képviseléséről. Előítéleteket, megrögzött szokásokat leromboló, megalkuvást elítélő magatartásukat egész életük tartamára meg akarják őrizni. Nem a gyáva visszahúzódás mellett döntöttek hát, hanem a *biztonságos létalap mellett.* S ez nagy különbség. Csak

ezen a prizmán át értékelhetjük tárgyilagosan értéktáblázatunkat, mert nem a kivívott státus korrumpál, hanem a gyenge ember silányul rossz körülményeihez. A vezető beosztású mérnököknek, hírneves orvosnak, tanfelügyelőnek nem kell szükségyszerűen gyáva, hajbókoló, gerincét vesztett emberré válnia.

Érdekes beszélgetést folytattam az egyik jófejű tanulóval, akinek a véleménye a tanulók értelmes rétegének állásfoglalását fejezi ki.

— Nem értem, miért akar családjá mellé menekülni, elbújni a világ elől. Érthetetlen — mondtam —, hogy Ön, aki mértéktelen a bírálatban, tanáraival is szembenáll, egyszerre falhoz állít, kijelenti, hogy a nyugalmas életet tartja céljának.

— Azt hiszem, félreért. Senki nem állhat egész életén át az alapvonalon kívül. Biztos foglalkozást óhajtok. Tanár akarok lenni, aki munkájával és magatartásával példát mutat. Az olyan embert sem szeretem, aki csak a szoknyát látja, mert népével szemben bűnt követ el, könnyű percekért lemond a gyermekről, népe megmaradásáról. Ebben mindenkinek feladata van.

— Ezzel akar javítani?

— Nem akarok. Amit írtam és feleltem kérdéseire, jól átgondoltam. Nincs élettapasztalatom, de sejtem, hogy más az iskola, és más lesz, mikor majd mi fogjuk megkeresni a mindennapit. Mindenütt lehet becsületesen dolgozni.

Természetesen nem mehetünk el szó nélkül a biztonságos életeszményben rögződött utópikus elemek mellett sem, mert az ilyen eszmei elképzelés magában hordja a jellem és személyiség kispolgárisodásának feltételeit is. A nevelés és oktatás iskoláinkban nem mentes a kispolgári illúziók keltésétől. Elég, ha arra hivatkozom, hogy a tanulók elé az óvodától kezdődően a szófogadó, előírásokat betartó, a pedagógus tekintélyét fenntartás nélkül elfogadó tanulót állítják modellnek. Minden kimért, szabályokkal körvonalazott, mint egy mértani idom.

A tanulónak soha sincs igaza. Sajnos, a szociológiának és a lélektanának nincs olyan módszere, amely ezt a határmechanizmust pontosan mérni tudná, pedig a lélek konformizálódásának valahol itt kellene keresni a gyökerét. A fiatalok fejében a sokat hallott szölamok akaratauk ellenére is illúziókat ébresztenek. Ha a filozófiai műveltség fogyatékos, háttérbe szorul a gondolkodó, figyelő tudat. Az ifjúság tudatának szocialista nevelése és fejlesztése csak a marxista filozófia idegekbe és gondolkodásba vésődő oktatásával valósítható meg. Csak így lehet szétfoszlatni a formális nevelőmunka nyomában sarjadó kispolgári illúziókat.

Az életeszmények keletkezését kutatva, külön kell foglalkoznunk azzal a családi, kisvárosi környezettel, amelyben a fiatalok felnőnek. Az apák foglalkozásának megjelölése, amelyet táblázatunkban is feltüntettünk, kizárólag a szülők jelenlegi foglalkozását mutatja, ebből nehezen lehet következtetni a gondolkodásmódra és az érzélemvilág jelenségeire. A munkás vagy az értelmiségi szülők is az utolsó negyedszázadban szereztek szakmájukat, apjuk, nagyapjuk paraszt volt több nemzedékre visszamenőleg. A paraszti gondolkodásmód, érzélemvilág, értékszelekció bizonyos fokig tovább él az unokákban is. Veres Péter sorai jutnak eszembe: „Ismerem azonban földhözragadt országot, bámulatos realizmusukat, filozófiátlan »materializmusukat«, egészen célszerű gondolkodásukat, a vegetatív életszint apró, de nélkülözhetetlen létigazságait is, amelyek olyan talponállók és célravezetők, hogy egy angolszász pragmatista filozófus sem látja tisztábban a vélt (szellemi) magasból az egyetemes létet, mint ők, a maguk szűk világában az önfenntartás elemi törvényeit.“ A paraszti mentalitás nem fogadja el a kétes életmodellt, évszázadok tapasztalata realizmusra tanította.

Élmény és kultúra

A fiatalkori élményeknek nagy szerepük van az életeszmények kialakításában is. A felmérés végzésekor arra törekedtem, hogy erről is tényanyagot gyűjtsék. A tanulóknak válaszolniuk kellett a következő kérdésre: Írd le életed legnagyobb élményét, amelyet úgy tartasz számon, hogy kihatással volt eszményeid kialakulására és eddigi életedre. A megkérdezett 125 tanuló közül 64-nek egyáltalán nem volt említésre méltó élménye. Legtöbbjükben az első szerelem élménye rögződött, másokban kirándulások, szüleiktől kapott ajándékok, eredményes vizsga, sportsikerek. Kulturális és olvasmány-élmények nem szerepelnek a válaszokban. Az iskolás tizenévesek élete tehát élményekben szegény, szürke. Kevés az olyan helyzet, döntés, esemény, amelynek izgalma kihatással volna világszemléletükre, meggyőződésükre. De hiányzik a kulturális élmény is, az írók, művészek megismeréséhez, alkotások megértéséhez kapcsolódó nagy szellemi izgalmak. Ady Endre több nemzedéknek volt nevelője és tanítója. Fiataltalainknak nincs Ady Endrójük. Sajnos, olvasmányaikról sem mondhatunk több jót. Bár szabad idejükben szeretnek olvasni, a legtöbb szavazatot az olvasás kapta mint hasznos időtöltés, aminek megvan az az előnye is, hogy nem kötelező, nem lebeg felette a kényszer szigora. *Ki a kedvenc íród és miért?* A kérdés első látásra naivnak tűnik, de közhelyszerű hangzása ellenére is sokat elárul a tanulók irodalmi kultúrájáról. Érthetően „beszél” az alábbi táblázat:

AZ ÍRÓ NEVE

A 125 TANULÓ KÖZÜL VÁLASZTOTTA

Jókai Mór	32	Aprily Lajos	1
Petőfi Sándor	18	Guy de Maupassant	1
Ady Endre	13	Agatha Christie	1
Móricz Zsigmond	8	Kosztolányi Dezső	1
Mikszáth Kálmán	5	A. Dumas	1
Ernest Hemingway	5	Jack London	1
József Attila	4	Farkas Árpád	1
Rejtő Jenő	3	Nagy István	1
Victor Hugo	3	Juhász Gyula	1
Németh László	3	E. Brontë	1
Émile Zola	2	Stendhal	1
Lev Tolsztoj	2	Franz Kafka	1
Dosztojevszkij	2	Sütő András	1
Tamási Áron	2	Tóth Árpád	1
E.-M. Remarque	1	Verne Gyula	1
Kányádi Sándor	1	F. Cooper	1
Karinthy Frigyes	1		

Néhány tanulót az irodalom egyáltalán nem érdekli, és vallomásuk szerint ilyen kérdésen nem is gondolkoztak.

Miért szeretik Jókait? Szinte mindegyik válaszban a romantikát említik első helyen: „Utólérhetetlen a romantikában”; „Figyelmemet csak a romantika tudja lekötni”; „Felülmúlhatatlan a jó és rossz emberek ábrázolásában.” Ady Endre költeszetéből a szerelmes versek hagyják a legmélyebb nyomot. Petőfi Sándort kirekesztetlen következetességéért, forradalmiságáért szeretik: „Az eszmét és a tettet úgy tudta egyeztetni, hogy azóta sem léphet senki a nyomába.” A táblázaton végigtekintve, szembeszökik, hogy a kortárs világirodalom alig szerepel az élménykeltő olvasmányok között. Megismerhető-e azonban korunk bonyolult valósága, tö-

rekvései a modern irodalom és művészet nélkül? A XIX. századi romantikával legfeljebb illúzióinkat dédelgethetjük, amitől sem okosabbak nem leszünk, sem korszerű életeszményt nem tudunk formálni. Logikus a következtetés, hogy jó volna az iskolában elsajátított műveltséget a tanítás és tájékoztatás módjával együtt a korszerűség szempontjából tudományosan elemezni. A fiatalok olvassák a kortárs irodalmat, tapasztalataim azt bizonyítják, hogy érdeklődéssel fordulnak az új irodalom felé. Az érdeklődés azonban még nem keltett szenvedélyt, így az olvasmányok sem váltak világnézetet és meggyőződést formáló szellemi erővé. Az irodalomtanítást és a művészi érdeklődést — véleményem szerint — sokkal inkább az időszerű irányába kellene terelni.

Lélekbemarkoló, értelembe hasító, gondolkodásra kényszerítő szellemi élmények nélkül nem alakulhat ki korszerű életeszmény. Igazi irodalmi, művészi hatások nélkül a felszedett iskolai ismeret csak „lecke“ marad, vagy elfelejtődik. Sajnos, a fiatalok jelentős része az irodalmi és művészi alkotásokban nem ismeri fel korunk társadalmának és saját emberi sorsának kérdéseit.

Fejlett kritikai érzék

A fiatalok pozitív erkölcsi és szellemi tulajdonságai közé tartozik a fejlett kritikai érzék, az a mód, ahogyan az emberek magatartásában és jellemében megmutatkozó visszásságokról ítéleznék. Könyörtelenek tanáraikkal szemben is, ha valahol igazságtalan vagy nem tiszta eszközökkel kicsikart kétes „eredményt“ vélnék felfedezni. Egyöntetűen utálják a nagyképű, gyáva, kérkedő, bölcselkedő, két színű, alattomos, locsogó, kétarcú, gőgös, tudálékos, hízelgő, gerinctelen, önző, szájhős, magának való, irigy, sunyi, tolakodó embert (a jelzőket a tanulók feleleteiből írtam ki). Így vélekedtek: „Utálok azt, aki fitogtatja a tudását, hogy másokat lealacsonyítson, véleményét érdekeinek megfelelően változtatja, hogy ebből hasznot húzzon.“ „Nem szeretem az olyan embert, aki műveletlen, de mégis úgy tesz, mintha mindent tudna, és nagyszájúskodik.“ Világos, hogy a karrierista, képmutató törtető, a hatalmával visszaélő embert elítélik, nem akarnak ilyenek lenni.

Vázoljuk fel annak a típusnak a modelljét, akit a tanulók — feleleteikből következtetve — eszményképüknek tekintenek: okos, intelligens, művelt, igazmondó, minőségi munkára törekvő, eszméiért bátran kiálló, következetes, jó humorú, vidám, közvetlen ember, aki szereti népét, nemzetiségét.

A kép idealizált. A valóságban nincs olyan ember, akinek ne lettek volna alkataból vagy „taktikájából“ adódó negatív tulajdonságai. A kategorikus fogalmazásokban kitapinthatók az iskolai leckék és a Jókai-romantika nyomai. Nem is ez a fontos, sokkal többet mond nekünk a modellből adódó értékítélet; mit tartanak értékesnek: a műveltséget, intelligenciát, minőségi munkát, népi-nemzeti elkötelezettséget, eszmei és etikai következetességet. Arra is fel kell figyelniük, hogy fontos emberi tulajdonságnak tartják a jó humort, vidámságot, jó kedélyt. Pedagógiai tapasztalatomból tudom, hogy még a művelt tanárt is kényszeredetten hallgatják, ha fontoskodóan, erőszakosan tanít.

Határozott a fiatalok kritikája a társadalmi fogyatékoságokkal szemben is. Elítélik a bürokráciát, a haszontalan és mellébeszélő fecsegést, az előítéleteket, protekciót, karrierizmust vagy azt, hogy intelligens, rátermett emberek gyakran háttérbe szorulnak, mert az üresfejű törtetők kiszorítják az őket megillető helyről. Az egyik tanuló fogalmazásában: „Társadalmunkban vannak, akik személyes érdekeiket helyezik előtérbe a közösség rovására.“ A fiatalok sérelmei közé tar-

tozik a felnőtteknek az ifjúsággal szemben megnyilvánuló konzervativizmusa. Igénylik az anyanyelvű továbbtanulási lehetőségek bővítését.

Különösen elítélik az *anyagiasságot* és a *kARRIERIZMUST*: „Gyűlölöm a nagyra-
vagyókat, a törtetőket, akik képesek elállni az igazság mellől önző érdekeikért“;
vagy: „Utálok azt, aki olyan pozícióban próbálja »kivágni a rezet«, amely nem
neki való. Ettől ő maga is szenved és szennyezi környezetét.“ A természetes, be-
csületes emberség megőrzése és az érdemek szerinti érvényesülés a legfőbb érték
a fiatalok szemében.

A karrierizmus és a bürokratikus eszközökkel mesterségesen elősegített ér-
vényesülés elítélésével a fiatalok olyan társadalmi jelenséget bírálják, amelynek
romboló hatása nagy károkat okoz. Ez a bíráló ugyanakkor a fiatalok kritikai ér-
zékének a dicsérete is. A törtetők sikerélménye elválik a munkától, a ranglétrán
való emelkedést tartják értéknek. Értékrendszerükben az igazán értékes ember
az, aki sikert ért el. A fiatalok kritikája elítéli az érdemek nélküli sikert,
csak a munkával szerzett, kiérdemelt sikert fogadja el. Nem akarnak kétes értékű
érvényesüléssel elismerést szerezni maguknak.

A „kevés munkáért sok pénzt“ elve is vörös posztó a szemükben. Fiatal-
jaink egészséges idealizmussal a polgári erkölcs és magatartásforma maradványait
maguktól idegen, káros maradványnak tekintik. Más kérdés az, hogy néhány év
múlva a mindennapi élet nehezebb terepén meg tudják-e őrizni eszméik tisztasá-
gát, vagy az önvédekező reflex megnyilvánulása volna a biztonságos élet keresése.

A *jövöbeni munkádban mire fogsz törekedni?* kérdésre a következő választ
adták (a feleletet indoklás nélkül, aláhúzással kellett megadni):

a) a jó munka öröme	50
b) saját érvényesülesemre	7
c) érvényesülés és a jó munka öröme	32
d) emberek önfeláldozó segítése	9
e) sok pénz, anyagi jólét biztosítása	8
f) a közösség szolgálata	14
g) nem tudom	5

Összesen: 125

A jó munka örömét és az érvényesülést a többség fenntartás nélkül előbbre
valónak ismeri el a jólét hajszolásánál és az önfeláldozó altruizmusnál. Nem vé-
tünk a tények objektivitása ellen, ha más csoportosítással újraírjuk a táblázatot.

A) Jó munka és becsületes érvényesülés	a)	50
	b)	7
	c)	32
		89
B) Önfeláldozás	d)	9
	f)	14
		23
C) Jólét	e)	8

A tömött pénzeszsák tehát éppen olyan népszerűtlen, mint az érdek nél-
küli önfeláldozás.

Hogyan vélekednek a hippikről? A fiatalokkal szemben gyakran hangozta-
tott vád, hogy jó néhányan rokonszenveznek a hippik szertelen magatartásával.

A „hippi-filozófiát“ és -magatartást a 125 tanuló közül részben elfogadja — mert negatív lényegét nem látja — 42, teljesen elutasítja 48 és közömbös 34. A rokonszenvezők tiltakozásukat, a képmutató, anyagiasságra buzdító társadalmi körülmények elleni lázadásukat értékelik. „A hippiket szeretem, mivel lázonganak a tiszta életért, de megvetem és gyűlölöm azokat, akik rabolnak vagy gyilkolnak.“ Egy másik nyilatkozat: „Annak ellenére, hogy a hippik társadalomellenesen viselkednek, rokonszenvesek, mert független, becsületes életre törekednek.“ Az elitélők meg nem fukarkodnak a jelzőkkel és kifejezésekkel: a hippi a társadalom szégyene. Rondák, bolondok, söpredék. Az okos, kritikai hang sem hiányzik: „Nem vagyok a rabság, a korlátolttság híve, de nem helyeslem a gátlástalan, mindent semmibe vevő szabadosság uralmát.“

A hippiket nem akarják utánozni. Életszemléletük idegen tőlük. Ezt azért fontos hangsúlyozni, mert kétségtelen, hogy ellentmondásos jelenségekkel terhelt világunkban a hippi gondolkodásmód népszerű életeszmenyt képvisel; elutasítják az idomított, bejártatott életvitelt. Kritikátlan követése, még inkább utánzása — ezt vallja a többség — veszélyes. A hippi-jelenséget kételkedve és bírálva szemlélik. Kritikátlan átvétel talán a külsőségek utánzásában mutatkozik (hosszú haj, öltözködés, a beat-zene kedvelése). Ez sem mindenkinél. Jó volna tanulmányozni, hogy milyen társadalmi, lélektani, esztétikai tényezők játszanak szerepet a külsőségek utánzásában.

Következtetés

A mai fiatalok bizakodóak, előítéletek nélkül tekintenek a jövőbe. Fesztelegnek, a világban egyszerűen, természetesen mozognak. Született társaslények, de ügyelnek egyéniségük megőrzésére. Azok az érdekek, amelyek valamikor befolyásolták apáik életszemléletét — vagyon, vallási felekezethez tartozás, jó családból való származás stb. —, ma már fogalmak, amelyekről tudnak, de ritkán jut eszükbe, hogy figyelembe is vegyék őket. Az ósdi szokásokat, beporosodott erkölcsi elveket elvetik, természetes életet akarnak élni, szabadon és erkölcsösen. Emberien gondolkodnak: tisztességes munkával, a becsületet megőrizve biztonságos megélhetést teremteni.

Elkötelezett nemzedék, tudatosan és meggyőződéssel vállalja népének-nemzetiségének sorsát, a népi kultúra ápolását, nyelvének művelését; egyetlen tanulóval sem találkoztam a megkérdezettek között, aki ne hozta volna tudomásomra, hogy életfeladatának tekinti népe szolgálatát. Értékelné tudja a szocializmus vívmányait, azokat a társadalmi és művelődési eredményeket, amelyek megszüntették a társadalmi igazságtalanságokat és fejlettebb színvonalra emelték a művelődést.

Életeszemlényük, jövőbeni életükről alkotott elképzelésük még nem teljes. Mint már említettük, sarkukban jár a kispolgáriasodás kísértete. Olyan illúziókat is melegengetnek, amelyek elronthatják, belülről szétmarthatják természetes gondolkodással összeállított és jó kritikai érzékkel alátámasztott elképzelésüket életmódjukról.

Milyenek lesznek? Tőlük és a társadalomtól függ.

